

Generalitat de Catalunya
Departament de Política Territorial
i Obres Públiques

Direcció General d'Urbanisme

Aprova definitivament per la Comissió
d'Urbanisme de Barcelona en sessió
de **17 JUL 2002**

La secretària

Mercè Albiol Nuñez

REVISIO DEL PLA ESPECIAL DE PROTECCIO DEL PATRIMONI HISTORIC, ARTISTIC I ARQUITECTONIC I CATALEG DE CORNELLA DE LLOBREGAT. 1996

CATALEG

**REVISIÓ DEL PLA ESPECIAL DE PROTECCIÓ DEL PATRIMONI HISTÒRIC, ARTÍSTIC I
ARQUITECTÒNIC I CATÀLEG DE CORNELLÀ DE LLOBREGAT
1996**

**(modificacions introduïdes el març de 2001,
per acords de la C.U.B. de 22 d'abril de 1988, i de la
D.G. del Patrimoni Cultural de 7 de setembre de 1988)**

Generalitat de Catalunya
Departament de Política Territorial
i Obres Públiques
Direcció General d'Urbanisme
Comissió d'Urbanisme de Barcelona

CATÀLEG

Fitxes d'informació	escrita:	INF
	fotogràfica:	FTG
	gràfica:	GRF
Fitxes de protecció:	planejament:	PGM
		PRO

01. Columnes preromàniques.....	pàg. 4
02. Castell de Cornellà.....	pàg. 11
03. Can Vallhonrat.....	pàg. 19
04. Can Famades.....	pàg. 27
05. Can Trabal.....	pàg. 34
06. Can Manso.....	pàg. 42
07. Can Rissuenyo.....	pàg. 49
08. Can Maragall.....	pàg. 56
09. Can Tirel.....	pàg. 63
10. Rectoria.....	pàg. 70
11. Sales de màquines i calderes de la SGAB.....	pàg. 77
12. Fàbrica Suris.....	pàg. 88
13. Fàbrica Bagaria.....	pàg. 95
14. Palau Can Mercader.....	pàg. 106
15. Torre de la Miranda.....	pàg. 115
16. Colònia Rosés.....	pàg. 122
17. Estació de RENFE de Cornellà.....	pàg. 129
18. Cinema Titan.....	pàg. 136
19. Can Camprubí.....	pàg. 143
20. Edifici rambla Anselm Clavé, 18.....	pàg. 152
21. Centre Catalanista L'Avenç.....	pàg. 158
22. Església de Santa Maria.....	pàg. 165
23. Fàbrica Rosés.....	pàg. 172
24. Can Gaya.....	pàg. 183
25. Mas Gavarra.....	pàg. 190
26. Can Fatjó.....	pàg. 197
27. Patronat Cultural i Recreatiu.....	pàg. 201
28. Estació del carrilet de Cornellà.....	pàg. 209
29. Salt d'aigua de la fàbrica Vilumara.....	pàg. 216
A. Carrer de Rubió i Ors.....	pàg. 222
B. Carrers d'Ametller i M. Roncalí.....	pàg. 232
C. Plaça dels Enamorats.....	pàg. 238
D. Perímetre de restes arqueològiques.....	pàg. 242

Plànol de situació dels elements i entorns inclosos en el Catàleg

Denominació: COLUMNES PREROMÀNIQUES
Localització: C/ Mossèn Jacint Verdaguer, 2 (casa consistorial)
Època: Finals del segle X
Autor: Es desconeix (1)

RÈGIM JURÍDIC

Sòl: Sòl urbà, 7a (equipament comunitari)
Afectacions: No n'hi ha
Protecció: Inclòs en catàleg. Classificació B-1 (abasta tot l'element)
 Bé cultural d'interès local (Llei 9/93)
Ús actual: Façana de la casa consistorial
Ús previst: El mateix
Propietari: Públic. Ajuntament de Cornellà

CRONOLOGIA

Cronologia:
 L'origen històric de Cornellà es remunta a l'època romana. El mot Cornellà és d'origen llatí, derivat de patronímic Cornelius. La pervivència del topònim indica el manteniment ininterromput al llarg dels anys del poblament humà en aquesta part del delta del Llobregat. És un dels llocs habitats més antics de la comarca.

A finals del segle X el terme de Cornellà era repartit en alous. El bisbe Vives de Barcelona, cofundador del monestir de Sant Pere de les Puel·les i important propietari de Cornellà, pel seu primer testament (989-990), inaugura la tradició d'aquests alous a la seu de la Santa Creu i Santa Eulàlia de Barcelona. El bisbe Vives assistí a la congregació de Ripoll, el 977, i és probable que connectés amb els mestres cordovesos del taller que va esculpir per encàrrec seu els capitells de l'església de Cornellà.

De l'estudi de la informació artística, arqueològica i documental, es dedueix que a finals del segle X la basílica de l'època visigòtica de Cornellà, construïda entre finals del segle VI i començaments del segle VII, es va restaurar i ampliar, i s'hi van incorporar les dues columnes trobades, que probablement en substituïren altres de més antigues.

Intervencions:

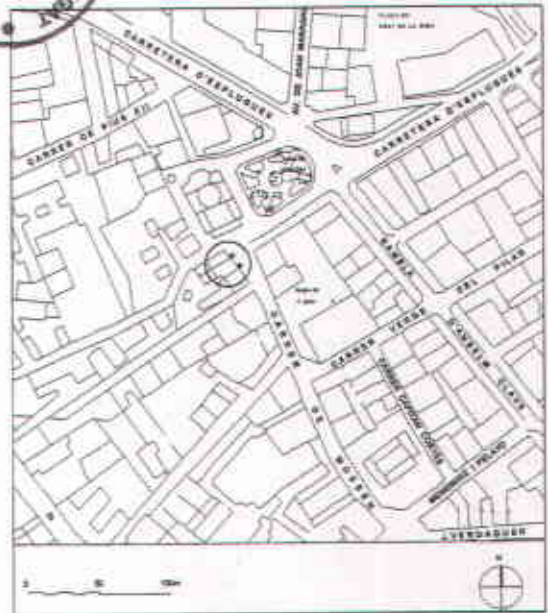
Fora de les obres fetes l'any 1928, que van suposar la trobada de les restes, no s'han realitzat posteriors intervencions que hi hagin incidit directament.

L'any 1995 es realitzen obres de reforma de la planta baixa de la casa consistorial que no afecten les columnes ni el mur de maçoneria. Tampoc es realitzen treballs en el subsòl.

VALORACIÓ

Valor històric, artístic, arqueològic i tipològic.

Aquests elements arqueològics són de gran interès, com a testimoni tipològic de les esglésies preromàniques, concretament perquè és una de les úniques de l'època visigòtica que es troben a la comarca i als Països Catalans. Cal remarcar també el seu valor com a testimoni històric.

DOCUMENTACIÓ

- Eduard Gelabert. *Cornellà de Llobregat: Història, arqueologia i folklore*. 1973.
- J. Tardà i J. Botella. *Cercant la nostra història*. Cornellà de Llobregat. 1979.
- J. Puig i Cadafalch. *L'església de Cornellà. Anuari de l'Institut d'estudis catalans, vol VIII (1927-31)*, p.136-138.
- Almagro-Ràfols-Colomines. *Carta arqueològica de Espanya*. 1945, p.111.
- Montserrat Pagès. *Les esglésies pre-romàniques a la comarca del Baix Llobregat*. Institut d'Estudis Catalans. 1983, p.62-82

OBSERVACIONS

(1) Els capitells foren esculpits per mestres cordovesos que treballaven a la basílica de Ripoll consagrada l'any 977. És notoria la influència de l'art califal.

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA I DE L'ENTORN

Descripció:

Les dues columnes, amb tots els seus elements, base, fust, capitell i cimaci, formen part de l'arc triomfal situat entre l'absis i la nau de l'antiga basílica de l'època visigòtica.

L'any 1928, durant unes obres d'ampliació que es feien a la casa de la vila, es trobaren aquests elements, fet que determinà que es fessin excavacions. Es van identificar les restes de la planta d'una basílica de l'època visigòtica i es van mantenir les dues parets de maçoneria que hi ha a cada costat de les columnes. També es va descobrir un mosaic romà (s. IV dC), probablement sepulcral, i enterraments humans.

- Columnes: capitells i bases.

La classificació de l'ordre més acceptat és el "compost acorintat".

La situació de les columnes correspon als dos costats de l'arc triomfal davant de l'altar major de l'antiga basílica visigòtica paleocristiana. S'han deixat on eren.

Els capitells fan 42 cm d'alçada per 42 cm d'amplada (en la part superior). La forma del tambor és cilíndrica en la part inferior, i en la superior forma un cos sortint diferent del que constitueix el model clàssic.

Els caulicles i les volutes s'han transformat en fulles que surten d'una tija d'entre els acants de la zona inferior. Les volutes són reemplaçades per unes fulles més grans lobulades. Els acants són treballats, superposant el relleu damunt la fulla llisa sense retallar-la. Les bases són de tipus califal.

Per les característiques i l'època, es creu que els capitells foren esculpits en el mateix taller que els de la basílica de Ripoll (consagrada el 977). La tècnica és la de la talla a bisell, en perfils triangulars.

- L'aparell.

Les parets de maçoneria situades a cada costat de les columnes també podem atribuir-les a l'època visigòtica. Aquests aparells pertanyen al mateix edifici. Són del tipus anomenat *aparell romà*. Per l'aparell, aquesta basílica és similar a la de Santa Margarida de Martorell.

Els carreus estan col·locats a trencajunts i són de la mida mitjana (el llarg varia entre 11 i 34 cm, i l'alçada de les filades, entre 11 i 13,5 cm). Les cantonades s'acaben amb "cadenes d'angle", és a dir, amb blocs angulars més grans disposats de cap i ample. N'hi ha un que té un colze engalzat amb un carreu més petit. L'aparell està assentat amb morter de calç.

- Planta de la basílica.

Per les excavacions arqueològiques se sap que la planta era d'una sola nau, capçada per un absis poligonal de cinc cares tant per l'interior com per l'exterior. El gruix dels murs és de 50 cm. La nau fa 9 m x 12,5 m. No se sap segur on era l'entrada principal, però sembla que estava situada en el mur del costat sud, tot i que acostumaven a tenir-la a ponent.

La forma de l'absis manté semblances amb el de la primitiva església de Sant Cugat i amb el de Sant Pere d'Egara, a Terrassa.

Context:

Aquests elements arqueològics estan situats en un dels punts d'origen de Cornellà. El fet de que l'església paleocristiana fos utilitzada com a parròquia, confirma l'existència d'un nucli habitat entorn seu.

Segons l'aixecament de les excavacions fet per Puig i Cadafalch, la nau de la basílica estaria situada a l'interior de l'actual casa consistorial i l'absis, a l'exterior.

ESTAT DE CONSERVACIÓ

Columnes:

Estan bastant deteriorades. Parts dels capitells i de les bases estan repicats, i la part que queda fora del gruix del mur ha quedat destruïda. S'observen fissures en algunes fulles del capitell del costat sud. Les bases de les columnes són les parts més deteriorades, els falten alguns trossos i estan molt desgastats.

Mur:

La cara exterior del mur està en bon estat de conservació. Al costat sud hi ha un rètol de pedra fixat a sobre del mur.

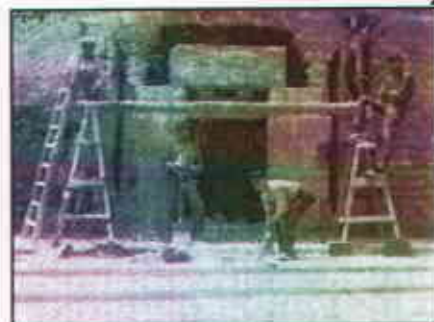

Descoberta de les columnes preromàniques.

1. Patrimoni històric, artístic i arquitectònic. Cornellà de Llobregat. L'Avenç de Cornellà.

2. Notes històriques de Cornellà. Onofre Pelfort. Pàg. 27, fig. 13

3. La casa de la Vila després de la reforma.

Notes històriques de Cornellà. Onofre Pelfort. Pàg. 279, fig. 185

4. Columna tal com fou descoberta abans de la restauració de la base. Les esglésies preromàniques a la comarca del Baix Llobregat. Institut d'Estudis Catalans. Montserrat Pagès. Lám. XI.

5. Façana. Estat actual. Foto equip redactor 1995/0105

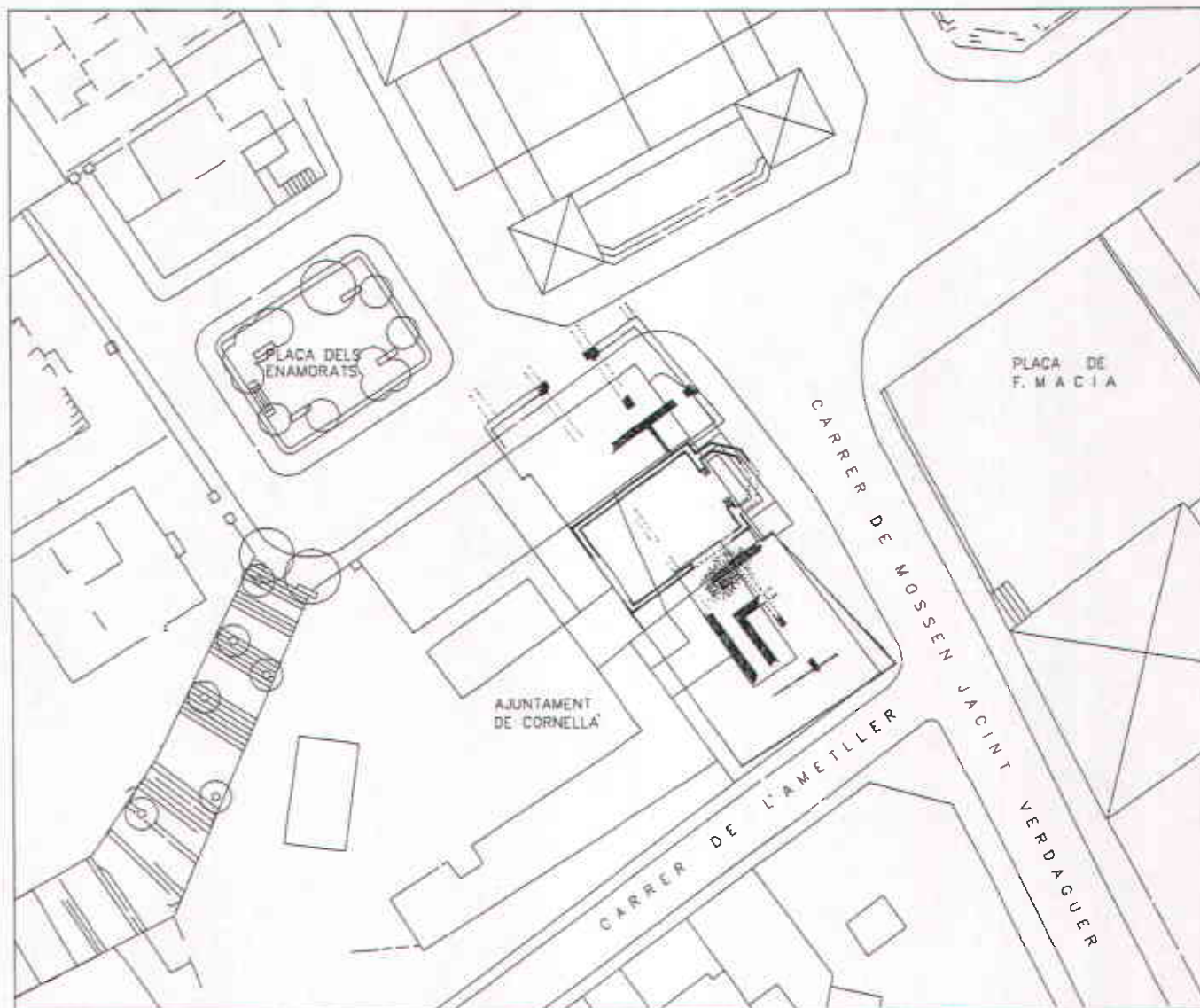
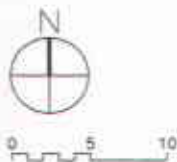
6. Columna amb la base restaurada. Foto equip redactor 1995/0106

7. Capitell de la columna esquerra. Foto equip redactor 1995/0107

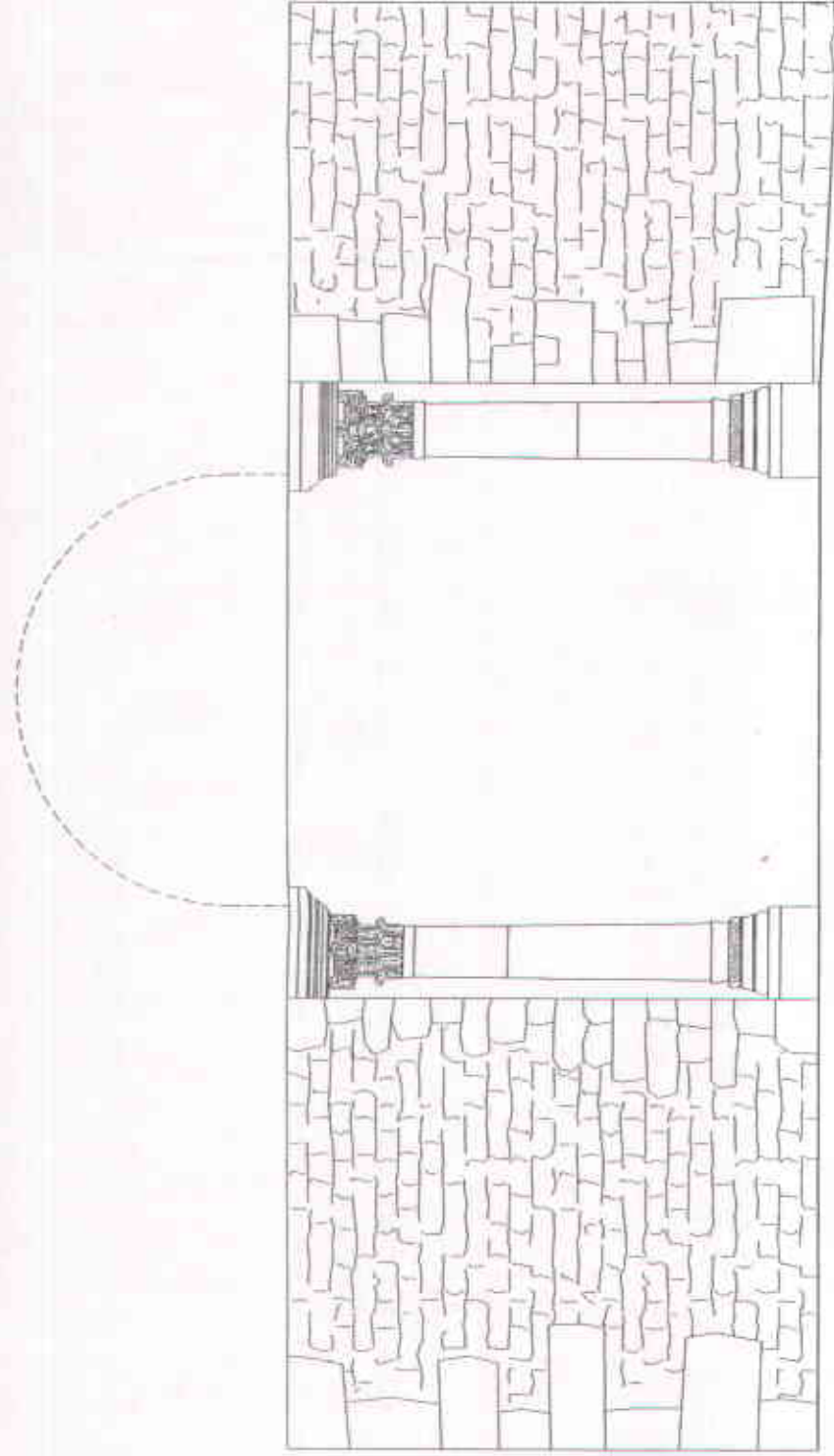
8. Capitell de la columna dreta. Foto equip redactor 1995/0108

 Generalitat de Catalunya
Departament de Política Territorial
i Obres Públiques
Direcció General d'Urbanisme
Comissió d'Urbanisme de Barcelona

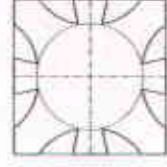
ALÇAT COLUMNS I MUR

0 20 40 60 80 100 200 cm

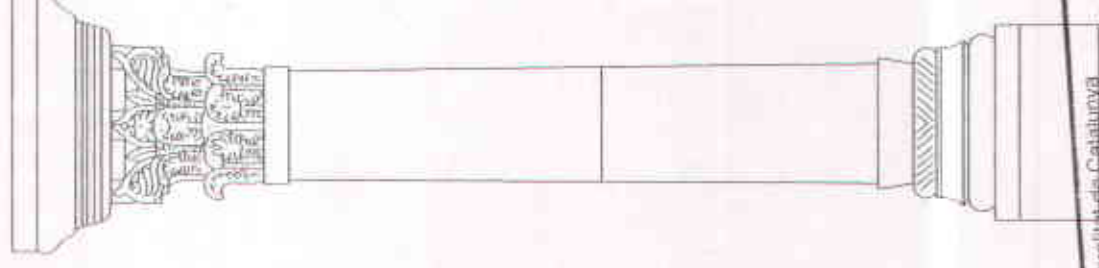
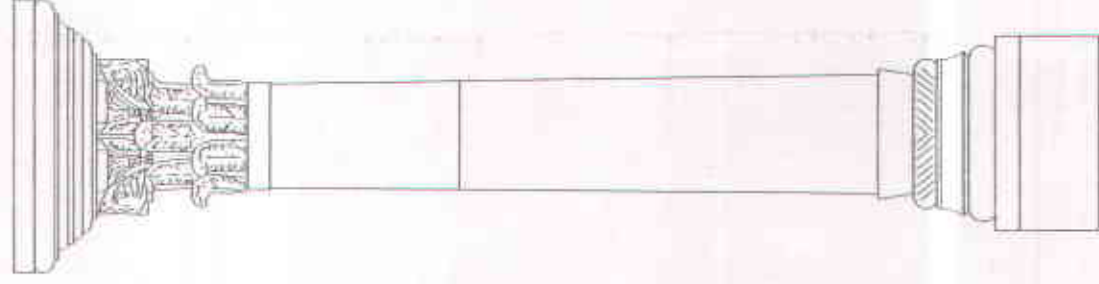
PLANTA COLUMNS I MUR

0 20 40 60 80 100 200 cm

PLANTA CAPITELL

0 10 20 30 40 50 100 cm

PLANTA EXCAVACIONS 1928

0 1 2 3 4 5 10 m

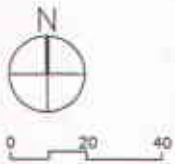

FITXA DE PROTECCIÓ

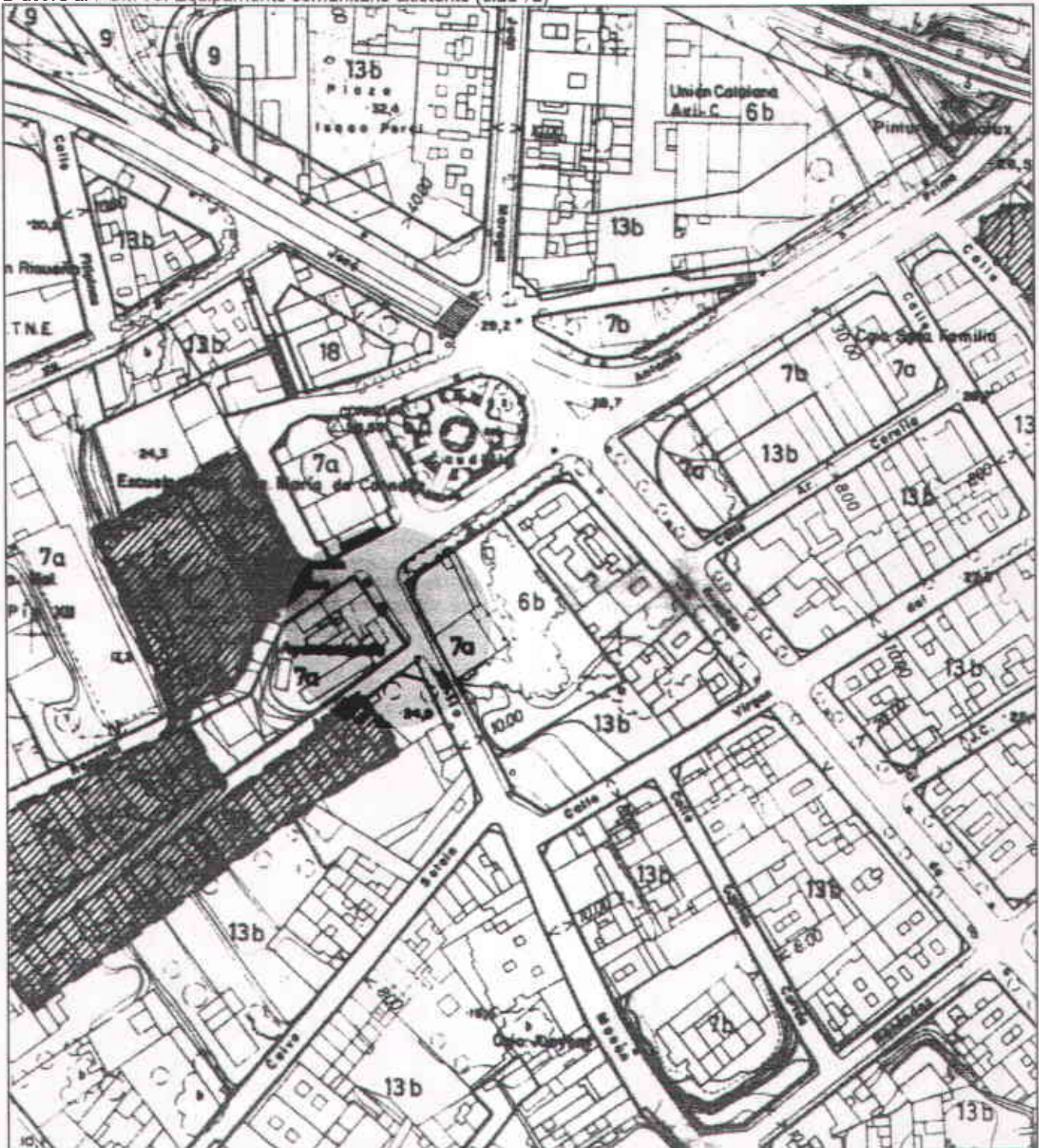
454 núm. PRO-01
COLUMNES PRERROMÀNIQUES

- Denominació:** COLUMNES PRERROMÀNIQUES
- Tipus de bé a protegir:** Elements arqueològics d'interès específic aïllat.
- Nivell de protecció:** *Element:* Protecció total. Classificació B-.
Entorn: —
- Aspectes a protegir:** La protecció abasta tant les columnes com els murs de maçoneria.
S'ha de mantenir, en tot el que queda, el volum, la formalització arquitectònica, els materials, la textura i el cromatisme.
- Entorn de protecció:** Comprèn la totalitat de la façana de la casa consistorial que dona al carrer de Mossèn Jacint Verdaguer.
S'ha de mantenir la visibilitat total dels elements arqueològics.
- Intervencions necessàries:** Necessita una restauració de les fissures detecaedes en el capitell, i en general netejar i protegir la pedra contra la contaminació i l'erosió ambiental.
- Intervencions proposades:** Retirar el rètol de pedra fixat al mur de maçoneria amb la inscripció "Casa Consistorial".
- Formes d'actuació permeses:** Conservació. Consolidació. Restauració.
- Usos permesos:** —
- Observacions:** La resta de la façana de la casa consistorial, si bé no està protegida específicament, cal que, per la seva proximitat a les restes arqueològiques, en cas de modificacions per reforma, ampliació, substitució o addició d'elements constructius o tècnics, es realitzi amb criteris d'integració, respecte i preservació dels elements objecte de protecció.

D'acord al PGM 76: Equipaments comunitaris existents (clau 7a)

Generalitat de Catalunya
Departament de Política Territorial
i Obres Públiques
Direcció General d'Urbanisme
Comissió d'Urbanisme de Barcelona

Denominació: CASTELL DE CORNELLÀ
Localització: Carrers de Mossèn Jacint Verdaguer, de Menéndez y Pelayo i del Castell
Època: Segle XIII
Autor: Es desconeix

RÈGIM JURÍDIC

Sòl: Sòl urbà, 7b (equipament comunitari)
Afectacions: No n'hi ha
Protecció: Inclòs en catàleg. Classificació A (declarat d'interès nacional)
Bé cultural d'interès local (lleí 9/93)
Ús actual: Cap
Ús previst: Arxiu històric i seu de la fundació Utopia
Propietari: Públic. Ajuntament de Cornellà.

CRONOLOGIA

Cronologia:

La primera notícia del castell data del 9 de desembre de 1204, i es refereix als conflictes que el senyor del "castell nou" tenia amb l'Església sobre el repartiment de delmes de la parròquia. La denominació "castell nou" indica l'existència d'un castell més antic, del qual no queda res més que alguns graons de pedra tallada englobats en l'escala principal de l'edificació actual.

El primer castell havia estat una fortalesa militar de primera línia, perquè s'havia constituït en una de les moltes torres de defensa que guardaven la frontera entre el món cristià i el sarraí, fins que en el segle XII la nova frontera del comtat de Barcelona va arribar al Garraf i al Penedès. El castell fou adquirit pel rei Bernat de Granera l'any 1212, pel preu de 21.000 sous i una cavalleria. Des d'aquell moment, el castell, desproveït de la seva funció militar, va ser convertit en una "casa forta" que era el centre d'una explotació agrícola. A principis del segle XIII, la corona va vendre el castell a membres de poderoses famílies del patriciat barceloní.

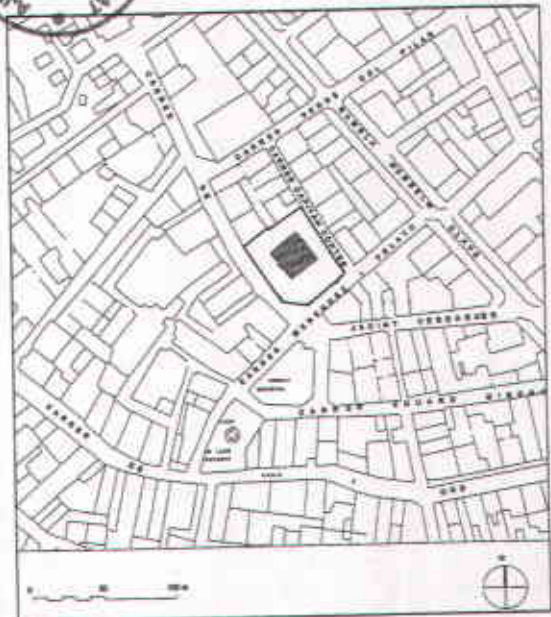
L'any 1308 pertanyia a Berenguer Mallol, que el va traspassar a les famílies dels Massegú i Ça Rovira. La nova edificació aixecada durant el segle XIII era, segons Puig Giralt, un edifici més complex que l'anterior, amb pati central i torres als angles, les quals encara es distingeixen dins del volum actual del castell. L'existència d'aquestes torres de defensa s'ha de relacionar amb el bandolerisme que la noblesa feudal imposava als pobles del territori de Barcelona. L'edifici era llavors el centre d'una propietat agrícola.

Durant la guerra civil catalana del segle XV, el castell va ser confiscat a la família de donzells de Guillem de Galceran de Ribes, cavallers de Manresa, i cedit a Manaut de Gueri, capità de Renat d'Anjou al Llobregat. El castell va ser refet en el segle XV, perquè havia estat destruït durant la guerra civil catalana (1462-1472). Després de les devastacions sofertes en les guerres dels segles XVII i XVIII, modernament ha estat refet en part. Al llarg dels segles XVI i XVII, el castell de Cornellà va formar part del patrimoni dels Cruïlles i Rajadell de Peratallada, que el traspassaren l'any 1666 a Baitasar Oriol i Mercer, notari.

Un propietari important del castell en segle XVIII va ser Josep Oriol i Tord (1704-1784), que va ser abat del monestir de Ripoll. Després va passar a la seva neboda Eulàlia Oriol i el seu marit, Felix de Puig. L'últim propietari de la família Puig va ser Antoni de Via i Puig (1830-1912), baró de Pons i marquès de Miralpeix. Aquest el 1904 el va vendre al seu masover Cuxart. L'any 1906, una finca del castell, anomenada "la peça gran", va ser venuda a un propietari barceloní, Lluís Riera Modolell (1876-1951), que el 1923 la va urbanitzar. Es va crear així el barri de la Riera de Cornellà. L'any 1932, els fills d'Antoni de Via, Lluís i Rafael de Via i de Llançà, van vendre els últims drets dominicals a Joan Fernández i Comas i a Eduard Gelabert i Fiet. Posteriorment es va extingir la propietat.

Intervencions:

L'aspecte actual del castell és el resultat d'una reforma efectuada durant la segona meitat del segle XVII, quan el castell fou adquirit per una família de notaris barcelonins. A part de les contínues reconstruccions que s'hi han fet al llarg de la història, que han suposat modificacions importants en el conjunt, darrerament (any 1994) l'Ajuntament hi ha iniciat obres de consolidació. Complementàriament, s'han fet excavacions dins del castell i s'hi han trobat restes romanes i ibèriques. Avui (desembre 1995) les obres estan aturades. El projecte preveu la consolidació estructural del castell i la reparació dels tancaments en general, i utilitzar-lo després com a arxiu històric i seu de la fundació Utopia. La urbanització del turó, que té previst millorar els accessos al castell, està en fase de construcció.

DOCUMENTACIÓ

- Eduard Gelabert. *Cornellà de Llobregat. Història, arqueologia i folklore*. 1973.
- Onofre Pelfort. *Notes històriques de Cornellà de Llobregat*. 1979.
- Abad, Delfín i altres. *El Castillo de Cornellà de Llobregat*. Treball inèdit, dipositat al Centre de Recursos Pedagògics.
- Gutiérrez, Gregorio i altres. *Cornellà de Llobregat, estudis d'història*. Ajuntament de Cornellà. 1986.
- Puig Gayralt. "El castell de Cornellà". *Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya*. Any XXVI. Desembre 1906. Núm. 263.
- Joan Fernández Trabal. *Les masies de Cornellà*. Treball inèdit, 1995.

VALORACIÓ

Valor històric, arquitectònic, arqueològic, tipològic i ambiental. Destaca la perfecta definició del volum situat al damunt del turó. També és interessant pels elements arquitectònics de qualitat que es reflecteixen en les voltes, les arcades, les finestres i els murs de mamposteria. Important testimoni històric i magnífic casal gòtic.

Generalitat de Catalunya
Departament de Política Territorial
i Obres Públiques
Direcció General d'Urbanisme
Comissió d'Urbanisme de Barcelona

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA I DE L'ENTORN

ESTAT DE CONSERVACIÓ

Tipologia:

De planta quadrada (24,80 m de costat) i pati interior, al qual s'accedeix per sota d'un arc rebaixat situat a la planta baixa.

La seva posició és aïllada i està exempt de construccions adosades. Té tres plantes que envolten el pati central. L'alçada en el punt màxim és de 14,5 m.

A les cantonades es distingeixen quatre torres, que segueixen la mateixa amplada del cos construït perimetral.

L'entrada principal és a la façana sud-est. Al pati central hi ha l'escala d'accés al primer pis.

Segons dibuixos de l'arquitecte R. Puig i Gairalt, a la planta hi ha el celler i la capella, i al pis superior, diverses cambres i salons.

Estructura:

Vertical: De maçoneria, amb carreus irregulars de dimensions mitjanes. A les cantonades i obertures la pedra està tallada en blocs més grans. El gruix dels murs és d'entre 60 cm i 70 cm. A la planta baixa alguns murs transversals descansen a sobre d'arcs de punt rodó o rebaixats.

Horitzontal: Els pocs forjats que queden són fets amb bigues de fusta i rajola ceràmica, amb unes llums que oscil·len entre 4,5 m i 5,5 m.

Façana:

Atesa la gran quantitat de modificacions que ha sofert l'edifici, s'aprecia una gran heterogeneïtat en la disposició de les obertures, uns cops sobreposades al damunt o tapiant amb maçoneria o amb ceràmica altres obertures. El material de revestiment de les façanes és el morter de calç, que s'ha després en la major part de la superfície.

Destaquen diversos finestrals gòtics geminats amb ampit, brancals i llindes de pedra. En alguns llocs de les façanes hi ha espilleres, sobretot a les parts més altes de les torres.

Coberta:

Les cobertes són inclinades i acabades amb teula aràbiga.

Interior:

L'interior ha estat rehabilitat.

A la clau de volta d'una finestra del mur sud del pati interior hi ha un escut en baix relleu a la pedra que representa un cavall amb ales que està aixecat sobre les potes del darrere.

També s'observa, esculpida en pedra, una figura humana asseguda que mostra un escut i que està situada a sobre d'un dintel·l de fusta d'una porta de la planta baixa al peu de l'escala principal. No se'n sap la identitat ni la datació.

Context:

Situat al damunt d'un turó. Fou l'origen d'un dels tres punts de creixement de Cornellà, que són: el Lloch, el Castell i l'Hostal.

El desnivell entre el punt més alt del turó, que coincideix amb el pati del castell, i la cruïlla entre els carrers de Mossèn Jacint Verdaguer i Menéndez y Pelayo, és molt pronunciat (9,5 m). En alguns punts el pendent dels talussos arriba al 70%.

L'àmbit més pròxim al castell el forma el terreny delimitat pels tres carrers i les edificacions del costat NO, que abasta una superfície de 2.800 m².

Aquest context immediat està pendent d'ordenar, perquè es puguin resoldre els accessos al castell mitjançant recorreguts amb rampes i millorar la urbanització del sector, avui en molt mal estat. Actualment els edificis residencials que l'envolten han fet que el castell hagi perdut la posició dominant que havia tingut, i també de fita en el territori. Les construccions són molt pròximes i tenen bastant d'alçada. Per això la perspectiva visual del castell només es pot percebre amb una certa distància des de la cruïlla dels carrers de cota més baixa.

Estructura:

Ha estat rehabilitat.

Façana:

Ha estat rehabilitat.

Coberta:

Ha estat rehabilitat.

Interior:

Ha estat rehabilitat.

Context:

Ha estat rehabilitat.

Generalitat de Catalunya
Departament de Política Territorial
i Obres Públiques
Direcció General d'Urbanisme
Comissió d'Urbanisme de Barcelona